

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Regele Ferdinand-ut 34. (Sándory-ház.)

Kéziratokat esztőtörök estig fogadunk el.

Telefon: 14.

Egyes szám ára 4 Lei.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: Dr. Sándory Mihály.

Megjelenik vasárnap reggel.

GYERGYÓ

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:
Egész évre . . . 200 Lei
Félévre . . . 100 Lei
Negyedévre . . . 50 Lei

HIRDETMEÉNYEK DÍJA:
milliméter díjszabás szerint.

Nyilttéri közlemények sora:
25 Lei.

Tihanyi viszhang.

Irta:

Dr. Ábrahám Ambrus budapesti egyetemi m. tanár.

Tihany, 1932. szept. 2.

Szépséges magyar tengerünknek, az ezer arcú és ezer színpompában játszó Balatonnak van egy hatalmas félszigete, a Tihanyi félsziget. Földünk harmad korában még füstölő geizir kupokkal teletüzdelte, belül nagyobb nádas tavat tartalmazó földnyelv ez, mely Balaton-Szántod felé mélyen benyulik a hatalmas kiterjedésű magyar tenger gyomrába. A félsziget egyetlen kis faluja Tihany a bencések ősi kolostorával, mely gyönyörű kéttornyú templomával uralja a félszigetet. A templomnak egyik része az u. n. alsó templom, amely messzire nyulik vissza a magyar történelembe. Valamikor első Endre király alapította, aki örök pihenője helyéül is ezt választotta.

A kolostor egyemeletes. Egyik emeleti, Balatonra néző sarkában, két egymásba nyíló kis szoba van, melyeket most királysobáknak neveznek, mert az utolsó koronás magyar király IV. Károly, feleségével, Zita királynéval itt töltötte utolsó magyarországi három napját.

Nem messze a kolostortól egy vulkáni kup alján kis kőoszlop jelzi azt a helyet, hová a hajdan híres tihanyi viszhang verődött vissza. Ma csak roncsai ütnek meg a kíváncsi vándor fülét, mert valaki egy modern villa közbeépítésével eltemette a hajdankorok híres tihanyi ekhoját.

Pár lépésnyire a nagy multak tihanyi viszhangjától áll a magyar kálvária, melynek remekbe faragott állomásait a magyar megyék és városok áldozatkészsége helyezte egy gyönyörű természeti panoráma kellő közepébe.

Balra az első állomás mellett sudár törzsű fiatal hársfa áll, a „névtelen hős” fája. Meg-megállok e szelekké küzködő dus lombozatu, fiatal hárs előtt s hosszasan, mereven nézek magam elé s a lelkem messze, messze jár . . . Skótországban, ahol a századok véres viharát tökéletes épségben túlélő sziklavárban egy újonnan épült templom őrzi emlékét azoknak, kik a nagy világégés áldozatai lettek. A meghatottság s az áhitat érzelmei vettek erőt rajtam, mikor beléptem ebbe a templomba, melyhez fogható kegyelet megemlékezést nem volt alkalmam láthatni egész európai utazgatásom alatt. A templom magas falai mellett kis oltárok vannak. Annyi oltár, ahány skót ezred harcolt a világháboruban. Minden oltár felett egy kép, mely az ezred jelvényeit tünteti fel. A keskeny oltáron egy hatalmas, bőrbe kötött könyv, melybe az ezred hősi halottai vannak beírva, megnevezve a pontos nap, az idő, a hősi halott kora s a harctér, ahol az illető hősi halált halt. A templom északi oldalán kis kápolna van, mely a névtelen hősök emlékét őrzi s ezekről a következő kegyes szavakkal emlékezik: „Others also are perished unknown, their sacrifice is not forgotten and their names though lost to us, are written in the

books of God. — Mások névtelenül pusztultak el, de az ő áldozatuk sines elfeledve s bár nevük elveszett számunkra, be vannak írva az Isten könyvébe . . .”

Szomorú száraz magyar földön te vagy a magyar névtelen hősök temploma, te fiatal üde hársfa, hogy beszélj azokról s azok nevében kik „meghaltak, de nem halottak” nekünk . . .

A félsziget északi tövében fényes palotában sokan vagyunk magyarok és idegenek s keresgetjük, kutatgatjuk okait, feltételeit, nyilvánulásait s eszközeit ama minden idők legnagyobb misztériumának, mit életnek nevezünk. . . .

Dolgozóasztalomon nagy könyvek, sok kisebb-nagyobb üveg, nagyítók, kísérleti anyagok, előttem a Balaton kéklő víztengere, melyet a nyárutó izzón tűző napsugarai ezüst sávokkal tarkáznak tele. Egy-egy már nagyrészt üresen uszó hajó, néhány elmaradt vitorlás siklik tova a víz tükre. Vándor fecskék gyülekeznek a láthatáron s szomorú őszi fuvalom leng felém a már pár napja üres gólyafészek felől. A park virágai között uralomra jutottak az őszirózsák s a homokos domboldal akácfaín fakószínűvé válnak a távozni készülő levelek. Elhallgatott a szomszéd szálló muzsikája s a Balatont körülfutó vonatokon már csak a visszatérő kocsi vannak tele zsufolásig hazatérő, barnabőrű embertömegekkel. A félsziget tetején megritkult a fillérekért viszhang után kiabáló gyermekereg nyújtott verselése s én érzem, hogy lelkemnek egy darabján ismét urrá lett a mult. Csak viszhangja harangoz tovatűnő nyárutón s ilyenkor székely nemzetem s szülőföldem szeretetének szóval ki nem fejezhető melegsége járja át a lelkemet. Hajnali harangszót hallok gyönyörűséges reggelen s öreg székelyszántó énekén tűnődöm napkeltekor nagy fenyvesek alján . . .

Föld a földet eltakarja
s mindnyájunknak ez lesz sorsa

... hangzanak az öreg ember szavai, míg ekéje alatt fordul a kiaszott ugar . . .

Dalol a Verespatak az omladozó völgy ölén s a rengeteg madár muzsikájába belevegyül a hegytetőn álló pásztor nyirfakürtjének szívzsongató melódiája . . .

Csendes vulkáni tó fenyőkoszo-

ruja mentén százak ajkáról viszhangzik a régi szentannatói bucsuének:

Az árvák s a jövevények,
Az özvegyek s a szegények
Benned remélnek Anna,
Szűz Máriának anyja . . .

Viszhangzik a mult s én önfeledten hallgatom . . .

Angliában Chaster város főterén a mintegy ezeresztendő katedrálissal szemben egy régi stílusú nagy épület emelkedik ki a többi közül a Torvnhall — a városháza. Homlokán két szó díszel: „Colant antiquum” — tiszteljétek a multat. Tiszteljétek, becsüljétek meg s ragaszkodjatok ahhoz, ami nagyságban előre vitte s a mult véres zivatarjában megtartotta dicső székely nemzetünket, de ne zárkózzatok el semmitől, ami a mult megölése nélkül haladást jelent . . .

Oh vajha megértenéd szavaim dicső multadon észrevétlenül taposó, pusztuló székely fajom. — Cifra luxusházak gombamódra nőnek faluhosszat végig s a régi székely házak futva menekülnek, még akkor is, ha semmi kivetni való nincs rajtuk. Kőkapuláb-nak nevezett tákolmányok kezdik határolni a kicsi s a nagy kaput s a régi művészi galambubos kapuk mulnak, csak mulnak, mint a korszellem is, melynek magas színvonala lelki kulturáját s jóízűséget párosult művészi lelkületét tárják elénk viharvert csinos faragványaik. Alig akad már néhány, mely dacolva az idők viharával s az ideges korszellemmel távolról szól vendéglátó gazdája nevében a fáradt jövevényhez

„Itten járó embertársam, ha erényes kebeled
Nyiljék meg kapum előtted s Isten legyen teveled”

Muzeumba s kincsavágyó gyűjtők kezébe vándoroltak a falakról a bokályok, a székely népművészet remek alkotásai. Eltűntek a festett kendőszegek, tulipános ládák s helyettük cifrára mázolt vérszegény, formátlan s főleg szükségtelen butordarabok ékesítik a bankpénzen emelt tágas terme- ket. Meggyérült a harisnya, a zeke, a fejtőrokolya s a bársonymellény, helyükbe „priccses nadrág”, sokadalmi kabát s drága pénzen vásárolt színes, ócska rongyok jövének . . .

Rongyos vásári divatnak hódolsz maroknyi székely népem s nem veszed észre, hogy lábad alul szalad az ősi föld . . .

Gyilkostói rovat.

Miniszterjárás a Gyilkostónál.

Az idei nyáron sok híres ember fordult meg a Gyilkostónál. Egyik előző számunkban beszámoltunk már olvasóinknak, hogy július hó folyamán előkelő professzorokból álló angol társaság nyaralt kerekén két hétig a tónál.

Azóta három miniszter látogatója is volt e csodaszép vidéknek. A német birodalmi miniszter nevét, ki pár napig Miklós Ottó új világlában üdült s aki — úgy látszik — inkognitóban akart maradni, nem sikerült megtudnunk.

Dr. Hatiegan Emil jelenlegi erdélyi miniszter két gyermeke és dr. Boila Zakariás képviselő társaságában időzött a tónál.

Dr. Petrovici Joan volt közoktatásügyi miniszter Rosiu tábornok és dr. Roatiu Victor ügyvéd társaságában töltött néhány napot a tónál.

Mindannyian elragadtatással nyilatkoztak a vidék mesebeli szépségeiről, különösen dr. Hatiegan miniszternek tetszett nagyon a vidék, úgyhogy villaépítés gondolatával is foglalkozik.

Külföldiek a Gyilkostónál.

Örvendetes jelenség, hogy napról-napra emelkedik a külföldi látogatók száma a Gyilkostónál. Angolok, franciák, németek, olaszok, osztrákok, sőt amerikaiak és ausztrálieiak is fordultak meg már a tónál. Magyarországról ez

évben, különösen Budapestről, Szegedről és Debrecenből fordultak meg többen. Előkelőbb vendégek Budapestről: Dr. Benedek Marcel író nagyobb társasággal együtt volt hosszabb ideig a tónál. Továbbá dr. Ábrahám Ambrus egyetemi tanár, Ortvai Péter kanonok stb.

Szegedről dr. Szentgyörgyi Albert egyetemi tanár ugyancsak nagyobb társasággal, dr. Rózsa Jenő ügyvéd stb.

Debrecenből dr. Millecker Rezső egyetemi tanár fordult meg a tónál.

Berlinből dr. Farkas Márton nagykereskedő családja körében.

Csehszlovákiából: Kresméry Károly szenátor Nagyszombat. Ifj. dr. Kresméry Károly egyetemi tanár Nagyszombat, Kresméry László főmérnök Besztercebánya, dr. Mayer György főorvos Érsekújvár.

Ausztráliából: Jablonszky főgeológus és neje.

Filléres gyorsvonat Gyergyóba!

Dr. Buia János kolozsvári tiszti főorvos, a román balneológiai társaság vezető embere tartózkodott mult vasárnap a tónál. Ő vetette fel az eszmét, hogy jövőre minden áron meg kell csinálni a filléres gyorsvonatot Gyergyóba. Országos viszonylatban és nemzetközi viszonylatban is. Hogy mit jelentene pl. a Budapest—Gyergyószentmiklósi filléres gyorsvonat beállítása a Gyilkostó forgalma szempontjából, az mindenki előtt világos. A feldobott eszme ne szálljon hát tova elrepülő felhők tovasuhanó árnyékaként, hanem az illetékes körök már a télen kövessenek el mindent a megvalósításáért.

Modern szállodát a Gyilkostóhoz!

Lapunk e rovatában már koratavasszal felvetettük volt a modern szálloda építésének elodáztatlanul szükséges voltát. Mult héten örömmel láttuk, hogy az eszme termékeny talajra talált. D. Pecurar János polgármester népes értekezletet hívott össze a modern szálloda építése ügyében. A megjelentek valamenynyien helyeselték a tervet s elhatározták, hogy részvénytársasági alapon próbálják fölépíteni a minden kényelemmel ellátott 30 szobás modern szállodát. Ki is küldtek egy héttagu bizottságot a részvényalírási ívek megszerkesztésére és az előmunkálatok elvégzésére. A bizottság munkáját élénk figyelemmel kísérjük s eredményéről annak idején beszámolunk olvasóinknak.

II. Rákóczy Ferenc szabadságharca után a labancok garázdálkodása Gyergyóban.

„Zászlóit lehajtja
A majthényi páston
Szegény kuruc tábor...
Hajh, Károlyi Sándor!”

A nemzeti szabadság szent ügyéhez Gyergyó kurucosága nagy áldozatkészséggel járult hozzá. Nem kímélte véré, életét és vagyonát. Azért a visszatorlás és feldulatás nyomorainak nagyon ki volt téve.

Urunknak az 1707-ik esztendejében julius közepén Both András királybíró a Grécesen Akton tábornokkal szemben elveszti a csatát. A kuruc csapat egy kis része menekül a havasokon át Moldovába, a nagyobb része Ujfalu felé. Ujfalu és Vasláb között az ujfalvi határban Katorzsánál feltartóztatni próbálja Akton labanc serege nagyobb részét, mely egy őrnagy vezetése alatt támadta meg.

Elekes András királybíró és Súlyom Tamás főjegyző vezetése alatti kis kuruc csapat hősi küzdelem után a tuleróval szemben elveszti a csatát. Akton labanc hada Ujfalut, Csomafalvát és Alfalut kirabolta és felgyújtotta.

Akton Szentmiklóson Both vára lerombolása után Szárhegyen egyesült a katorzsai ütközetből odavonult labanc haddal. Rombolás, gyújtogatás következik: Szárhegyen, Ditróban és Remetén. Csik felé visszatérve: Szentmiklós, Tekerőpatak és Kilyénfalva lesznek kirabolva és felgyújtva. A gazdasági állatokat minden községből elhajtották.

A főbb szereplő kurucok: Elekes András és Súlyom Tamás ujfalviak bujdosnak Moldovában. Piátra közelében lévő kis faluk környékén találkoznak a grécesi csatavesztés után

Küzdelem, harc, kálváriák útja, kereszthordozás ismét kettőzött sullyal nehezdednek ránk. Ujabb gondok, megpróbáltatások...

Ha az emberek nem tudnak részvétet, fájdalmat, örömet igazán érezni s ha minden nemesebb érzés iránt elfásulnak, jele annak, hogy még nem jártak a szenvedés iskolájában. Ha az emberek hideg, számító lelkek; ha az önzés kiölt minden szeretetet a lelkekből család és fajuk iránt, akkor ezek még elkerülték a szenvedés iskoláját. Az átélt szenvedések megtisztítják a lelkeket, ragyogóvá teszik, tele szeretettel s összetartóvá a jóban.

Lépünk be ma iskoláinkba, őseinknek ránk hagyott örökségébe... Ott várakozik ránk a kereszten a megfeszített Üdvözítő. Szegektől áthyuggatott kezeit felénk tárja, mintha az egész világot keblére akarná ölelni; mintha mindenkit hívna, hogy tanuljunk tőle áldozatot hozni szeretettel. Példát mutat. A kálvária hegyén keresztre feszített Üdvözítő a legnagyobb áldozatot, a kereształldozatot hozta meg. Ennek az áldozatnak nyomán fenn megnyílt az ég s lenn termővé lett a föld, mely ma is termi a szeretetnek győzedelmes, pirosan fésző rózsáit...

Az a fésző rózsabimbó, az a szeretet kell összekösse népünket azzal az iskolával, melyben hiv valaki, melyben ölelésre kitárt karral vár a szeretet; a tökéletes ember, az Isten Fia. Vár az a négy fal, melyhez annyi sok édes emlék fűz; mely némán mesél dicső ősekről, egy nagy multról, évezredes kulturáról, annyi megpróbáltatásról, küzdelemről, győzelemről. Tradíció fűz ahhoz a négy falhoz, melyben ősapáink erősek lettek a hitben s naggyá lettek a szeretetben.

Vajjon a mai kor embere volna az, ki nem érti meg a nehéz idők hívó szavát; ki megtagadná hitét, faját; ki nem volna hű a régi hagyományokhoz, melyért még számadással tartozik

kimenekült kis kuruc csapat. A csapat főbb emberei Alfaluból: Erdeős Máté, Baricz Ferenc, Csomafalváról: Madarász Gál, Borsos Bálint, Ditróból: Csiby Balázs, Ilyés Gergely, Kilyénfalváról: Kovács Barabás, Borka Márton. Remetéről: László György, Tamás Dániel, Szárhegyről: Oláh Miklós, Zai Ferenc, Szentmiklósról: Kacsó András, Veteris István, Tekerőpatakról: Beőgözi István, Szok György.

Bujdosnak a gyergyói kurucok Moldova faluiban. Bujdosnak idegen országban, övéiktől távol és felhangzik a bujdosók éneke ajkaikról:

„Sirassatok ti engem apró madarak,
Szánjatok meg engem erdőn lakó vadak.”

Sajnos, de való, hogy a székelyek között is voltak labancok, akik az osztrák császártól várták boldogulásukat. Ezek elővették Gráven császári ezredes rendeletét, mely a Rákóczy hívei ellen Csikvárdotfalván Urunknak 1705-ik esztendejében december hónap 8 án kelt.

Ennek értelmében a bujdosók itthon maradt rokonait kezdték üldözni. Az üldözés miatt ezek is bujdosók lettek. Nem volt elég az üldözés, hanem a vagyonkobzásokra került a sor és a labancok mintegy érdemesnek tartották magukat arra, hogy a bujdosó székely véreik vagyonát elharácsolják, illetve azokon osztozkodjanak!

A kibujdosottak száma napról-napra annyira kezd szaporodni, hogy a széki tisztviselők Urunknak 1710-ik esztendejében királyi kegyelemlevéllel kezdik Moldovából visszahívogatni a kibujdosottakat.

Cserey Mihály Csikrákoson Urunknak 1711-ik esztendejében március 1-én kelt levele szerint a kibujdosott nemeseket hívja vissza, biztosítván őket Rabutin tábornok kegyelméről.

Veni Sancte...

az utókornak? Elviselné-e unokái átkát? Szabadakarátát feláldozva, nyelvet eldobva, járomba hajtja fejét, hogy más érdekek szekerét huzzza? Nem hallja senki a lélekharang kongását, melyet nemtörődömségünk s a kötelességérzet hiánya kongat? Ezredéves multunk haldoklására figyelmeztet a lélekharang.

...Ma, mikor a gyermekajkakon felcsendül a *Veni Sancte Spiritus* s az ősi templom falai visszhangoznak a lelkekből feltörő énektől; tudom, hogy mélyen... ott benn a lelkekben megrezdül egy hur; hideg borzongás fut végig a tömegben; gyöngyözik a homlok... Benn a hur hangja vádoló. A megszólaló lelkiismeret ezer kérdésformát ad fel: Eleget tettél kötelességednek? Nyugodtan hagyhatod el e szent helyet? Hazatérve nem kell pirulnod ártatlan gyermeked kutató tekintete előtt? Kit terhel a felelősség, ha elnémulnak ezek a csengő gyermekajkak? Ha azok a kulturmunkások, kik oly hosszú idő óta kettős düzdelmet vívnak, nem birva tovább a nélkülözést, eltűnnek a küzdők táborából feladva utolsó erődtítményüket; ennek is mi székelyek leszünk az okai. Ezekért mind számot kell adnunk!

Mikor nemtörődömségéből nem ezen a helyen kezdik öntudatra ébreszteni a székely népet, akkor jön a bűnbánó mea culpa; de akkor minden késő lesz. Akkor már a csiki székely a moldovai csángók sorsára jutott.

Ha nyelvében tovább is élni akar, akkor itt kell lenni annak a napnak, amikor áldozatot hoz fajáért, megosztva utolsó falatját is a család és iskola között. Ezzel tartozik lelkiismeretének is. S akkor az ártatlan gyermekajkakon felhangzó ünnepélyes *Veni Sancte* meghozza azt a kért segítő kegyelmet, melyre ma a legnagyobb szükség van s a Szentlélek Isten szétárasztott kegyelme a megkezdett iskolai évet győzelmesen eljuttatja a Te Deum-hoz. —ff—c.

Ezen időtájban a gyergyói bujdosók többsége visszatér.

Kezesleveleket kellett a visszatérteknek adni. „En N. N. esküszöm az egy élő Istenre... hogy soha kuruccá nem leszek, a felséges római császárnak igaz hive leszek... és értem N. N. becsületes emberek kezesek lesznek. Melyről mi is adjuk ezen testimoniálisunkat, pecsétünkkel megerősítvén, fide nostra mediante.”

Urunknak 1711-ik esztendeje május hónapja 1-ső napján a majthényi sikon a fegyverletétel megtörtént és ugyanakkor a szatmári békét megkötötték.

A békeszerződés 9-ik pontja értelmében adott kegyelem ellenére Gyergyóban egyes kiváló labancok még mindig üldözik a bujdosók rokonait.

A labancok belátták, hogy érdemeik jutalmazásával a katonai kormány nem sokat törődik, hanem az örökös katonai beszállásolások és azok költségei kivétel nélkül mindenkit terhelnek, abban hagyták a labancoskodást!

A természeti csapások: szárazság, sáska-járás teljesen leszegényítették a gyergyói népet. A pestisben sokan elhaltak és be kezdték látni, hogy székely testvéreikkel való torzsalakodásért veri az Isten büntetőkeze őket!

A nép el lett nyomva és lázas álmaiban Rákóczyt látja újra felszabadítójának. Nem esoda! Az osztrák zsoldos katonaság rajta élődik és hizik.

Ezekről mondja elkeseredéssel és fájdalommal az ősi népdal:

„Nézd el: be kövér,
Bőriben nem fér,
Mégis mindig többet kér,
Alig vagyon országunkban
Miatta kenyér.”

Ferenczy Dénes.

Tájékoztatás a Csiki Magánjavak ügyében.

A Csiki Magánjavak ügyében a Nemzetek Szövetségének Genf-i kiküldöttje e hónap elején Bukarestben a román kormánnyal tárgyalásokat folytatott és Csikmegyében is járt, hogy közvetlen meggyőződést szerezzen a román kormány által teljes egészben elvett javakra vonatkozóan, melyeknek visszaszerzése érdekében benyújtott panaszunkat a Népszövetség Tanácsa szeptember hó 23-án kezdődő ülésén újabb tárgyalni fogja. Éppen ekkor a „Bukaresti Magyar Kurir” című lap szeptember 4-iki számában dr. Balogh Lajos csikszeredai ügyvéd „Történelmi igazságok” cím alatt cikket tett közzé, melyben régi okmányokat idéz és ezekre hivatkozással azt hangoztatta, hogy 1784. évben II. József császár a javaknak csak használatát biztosította a csiki székely határőrkatonaság részére és hogy a magyar szabadságharc leverése után az osztrák államkincstár részére elkobzott vagyont 1868. évben a magyar király nem kizárólag a csikmegyei székely volt határőrcsaládoknak adta, hanem Csikmegye összes lakóinak vagyis a megyének. Azt hirdette továbbá, hogy a székely volt határőr huszárezredben románok is szolgáltak és ez szolgáltatott okot arra, hogy az 1868. évi magyar királyi elhatározás a vagyont „vallás- és nemzetkülönbség nélkül” Csikmegye összes lakóinak juttatta.

Mint a Csiki Magánjavak Igazgatóságának megbízottjai kötelességünknek tartjuk, hogy a megdöbbentő valótlanosságokat tartalmazó cikkel szemben Csikmegye székely lakossága elé tárjuk a következőket:

1. A Székelyföldön 1848. előtt a kincstár semmiféle birtokra tulajdonjogot nem szerezhett és így adományozás tárgya sem lehetett. A Werbőczy-féle Tripartitum juris III. Rész 4. cime szerint: „vannak az erdélyi részekben a scythák, kiváltságos nemesek, kik teljesen külön törvényekkel és szokásokkal élnek... és akiket székelyeknek hívunk”. Ezen a XV. század végén összegyűjtött törvénykönyv szerint a székelyek birtokát a kincstár semmiféle címen el nem vehette. A legrégebbi székely törvényeket összefoglaló és Udvarhelyen 1555. év ápr. 28. án tartott székely nemzetgyűlés által elfogadott Constitutio-k 26. 28. és 30. cikkei szerint a Székelyföldön a kincstár birtoknak tulajdonosa nem lehetett, sőt adásvétel vagy öröklés útján is más mint székely birtoktulajdonossá nem válhatott. Az 1653. évben kihirdetett „Approbatæ Constitutiones Transylvaniæ” című törvénykönyv is „a székely kiváltságok és szabadságok megtartását” hirdette azzal, hogy a kincstár valamely birtoknak csak úgy válhat tulajdonosává, ha székely férfi azt önként átadta. Ezen és egyéb kiváltságok fejében a székelyek a Moldva felé eső várak és utak őrzetére és jókarbantartására köteleztettek. Ugyanezen törvénykönyv „örök emlékezetül” egyenként felsorolja az Erdélyben levő kincstári birtokokat, de ezek között egyetlen székelyföldi birtok sem fordul elő sem azután 1848-ig a kincstári birtokokról vezetett „Regestrum”-ban. (II. Rész VIII. cím, III. Rész 76. cím, IV. Rész 13. cím.) Az 1653—1669. évekbeli erdélyi törvényeket tartalmazó „Compillatæ Constitutiones Transylvaniæ” I. Rész I. cime elrendelte, hogy az erdélyi fejedelmek esküjének szövegébe a székelyek „ab antiquo” meglevő szabadságainak, jogainak és régi szokásainak megtartása felvételék. Az erdélyi 1744. évi törvények a régi törvények által a székelyek részére biztosított jogok és kiváltságok megvédését ígérte, amit az 1791. évi II. törvények azzal erősített meg, hogy a székelyek a haza védelmére a saját költségükön kötelesek katonáskodni. Az 1837/38. évi erdélyi törvények a székely kiváltságok újabb való megerősítését tartalmazza. A magyar minisztertanács által kiküldött bizottságnak 1868. évi szeptember 4—16-án felvett jegyzőkönyve pedig a régi székely törvényekre hivatkozással állapította meg, hogy „a Székelyföldnek tartozékai fiscalitást soha sem képezhettek az ezt határozottan tiltó hazai törvények értelmében” és éppen ezért az 1769. évi országhatárrendezés alkalmával visszaszerzett erdők és havasok „csak csikszéki székely tulajdonosoké lehettek”. (Magyar

belügyminiszteriumban az eredeti jegyzőkönyv 3849/1869. szám alatt fekszik.) Erre való tekintettel bármely székely lakos vagy birtokosság visszakapta ezen területekből ama birtokokat, melyekre nézve az 1769. év előtti birtoklást elfogadható módon igazolni tudta, amit az erdélyi Főkormánysház 10598/1868. számú felterjesztése igazol. II. József osztrák császár tehát a visszaszerzett erdők és legelők tulajdonjogát a törvények értelmében a kincstár részére nem tartotta fenn és így az 1784. évi rendelete jogforrást sem képezhet.

2. Ferencz József magyar király 1869. év február 16. án kelt elhatározásával az osztrák kincstár részére 1848. év után elkobzott összevagyont „a székely nemzet jólétének előmozdítására” rendelte visszaadni azon közhasznú célokra és feltételek mellett, melyek az alapul szolgáló magyar miniszteri felterjesztésben megjelöltek. Ez a felterjesztés pedig visszaadást és nem adományozást hangoztat és pedig „az I. székely (csikmegyei) gyalogezredet alkotott Csikszék közönségének”, mely kifejezés alatt nem érthető más, mint az a csikszéki (megyei) székely lakosság, mely ezen határőrezredet alkotta, mert abban csikmegyei románok sohasem szolgáltak. A felterjesztés utal arra, hogy a székelyek „a határőrséget az állam legkisebb segélye nélkül teljesítették” és a vagyonnak részükre való visszaadásával valósulhat meg „a székely volt határőrök irányában igazságszolgáltatás”, amit a székely népnek anyagi és szellemi haladása és fejlődése is követel; hivatkozva arra, hogy az erdélyi román volt határőrezredek a feloszlás után királyi rendelettel már előbb tulajdonul kapták az általuk birt. javakat. Teljes valótlanosság tehát, hogy a vagyont a magyar király nem kizárólag a székely volt katonacsaládoknak adta vissza, mint azt a „Bukaresti Magyar Kurir”-ban megjelent cikk hirdeti.

3. Ugyanezen hírlapi cikk arra is utal, hogy a vagyon visszaadása „nemzetkülönbség nélkül” történt. Ez a kifejezés a történelmi tények ismerete nélkül megtévesztéseket idézhet elő és éppen ezért reá kell mutatnunk arra, hogy a Székelyföld Erdélyben 1848. előtt külön közjogi intézményekkel bíró testet alkotott, mely mint „székely nemzet” honvédelmi, adózási stb. tekintetben több osztályra tagozódott mint főnemesek (primor-ok), huszárcsaládok (lófi székelyek), gyalogcsaládok (darabontnemesek) és a jobbágyok, mely utóbbiak vagy betelepültek, vagy a folytonos háborúk és járványok idején szegénységük miatt önként jobbágyokká váltak. A főnemesek és jobbágyok aránylag nagyon csekély számban voltak és ezek határőrszolgálatot nem teljesítettek. Ezen osztálykülönbségek 1848. év után megszűntek és azért a „nemzetkülönbség nélkül” kifejezés a közjogilag különböző osztályoknak összefoglalását vagyis a csiki „székely nemzet”-et jelenti... a nemzeti vagyis előbbi osztálykülönbség nélkül. A magyar miniszteri felterjesztés, mely alapja volt a királyi elhatározásnak, szintén felsorolja eme osztálykülönbségeket és a „nemzetkülönbség nélkül” való vagyon-visszaadást éppen ama különbségek megszüntetése folytán hozta javaslatba.

4. Ugyanezen felterjesztés hangsúlyozta azt is, hogy a visszaadott vagyon külön szabályzat alapján kezeltesse, amit a királyi rendelet elfogadott. Az 1897. évi augusztus 30. án kelt Alapszabály, melyet a magyar közokt. miniszterium 40149/1901. szám alatt jóváhagyott, egyenként felsorolja azon csikmegyei székely községeket, melyeknek lakói az 1848. előtti I. csikmegyei gyaloghatarőrezredet alkották és a vagyon tulajdonosaiul ezeket jelöli meg annak hangoztatásával, hogy az „a székely nemzet jólétének előmozdítására” szolgál és kölcsönök is csak ezen cél érdekében folyósíthatók, továbbá kiköti, hogy iskolai ösztöndíjra és segélypénzre csak Csikmegyében született székely származású és e megyében illetékességgel bíró apák gyermekei tarthatnak igényt a Igazgatótanácsnak is csak székelyek lehetnek tagjai. (1. 4. 6. 14. 24. cikkek). A 19705/1871. és 25836/1909. számú magyar közokt. miniszteri rendeletek is hangsúlyozták, hogy a vagyon nem a megye, hanem

a csiki székelység tulajdona. Az 1909. évi dec. 29-én alkotott új szabályzatnak már a címe: „A csikmegyei volt székely határőrezredek által alkotott községek székely lakosságának tulajdonát képező Ruházati alap kezelésére vonatkozó Alapszabály” világosan kifejezi, hogy a vagyon tulajdonosaiul csak a csiki székelyek tekintettek. Ezen alapszabály szerint a vagyonhoz jogosultnak csak ezek ismertettek el és csak az ő leszármazóik részesülhettek ösztöndíjban. Ezen szabályzat alapján kezeltetett a vagyon a román impérium alatt is 1923. évig és a Consiliul Dirigent 9135/1919. számú rendeletével csupán az állami főfelügyeleti jog gyakorlását ruházta át a prefektusra. Teljes valótlanosság tehát az az állítás is, hogy az 1869. évi visszaadás a megye részére történt vagyis az összes ittlakó bármely anyanyelvű lakosság részére.

5. Az említett hírlapi cikk arra is hivatkozik, hogy a volt székely határőr huszárezredben nem székely családok is teljesítettek szolgálatot és ezek kevés kivétellel románok lévén, az 1869. évi királyi elhatározás ezért adta a vagyont Csikmegye összes lakóinak. Ez az állítás sem felel meg a valóságnak. A székely huszárezred kötelékébe ugyanis az ezred alapítása után hosszú idő múlva az egyházi nemesek sorába tartozó románok is felvételtek, de nem Csikmegyéből, hanem Aranyosszék, Alsófehér, Hunyad és Fogaras megyékből a Tövis-i őrnagyság és Dezsényi szárny parancsnoksága alatt. A magyar király 1879. évi aug. 27-iki elhatározásával megengedte, hogy ezen megyékben lakó román huszárcsaládok részére kiosztassék a székely huszárezred vagyonából reájuk eső rész. A magyar belügyminiszterium 15764/1880. szám alatt kiadott rendelettel intézkedett a kiosztás iránt. Szentiványi Gyula brassói főispán, mint kiküldött kormánybiztos hajtotta végre a rendeletet és a román huszárcsaládok részére kiszámított 19.337 forint 56 krajcárt a kolozsvári adóhivatalnál helyezte el, mely a kiosztást foganatosította. Ugyanígy felosztatott a Háromszék és Udvarhely megyékben volt huszárcsaládokra eső vagyon is az 1879. év aug. 27-iki kir. rendelet és a magyar belügyminiszterium 39834/1879. számú rendelete alapján.

A huszárezred csikmegyei osztályára eső vagyon a csikmegyei székely huszárcsaládok évi járulékaiból létesült. Ezt még az osztrák kormány is elismerte az erdélyi főkormánysház 1861. évi 3887. és 8522. számú jelentése alapján. Az 1865. évi szept. 14-iki udvari 763. számú rendelet hozzá is járult a családok közötti felosztáshoz. Ferencz József király 1869. évben azonban a vagyont a csikmegyei huszárcsaládok közös tulajdonul rendelte visszaadni és mint ilyen kezeltetett 1923. évig. E vagyon tehát csak a volt határőr huszárcsaládoknak képezte kizárólagos tulajdonát és az is teljes egészben elvétetett. A román huszárcsaládok azonban saját egyéni tulajdonukba kapták azt a vagyont, melyet a csikmegyei székely huszárcsaládok teljesen elveszítettek.

6. A Karánsebesi volt 13. román határőrezred által birt. összes vagyon az ezred feloszlása után azon összes határőrcsaládoknak vált közös és kizárólagos tulajdonává, melyek ezen határőrezred kötelékébe tartoztak és ezek utódainak, mint azt az 1871. évi jun. 8-iki magyar kir. rendelet elhatározta és amint a Monitorul Oficial 1925. évi jul. 3-iki 143. számában kihirdetett Statutum értelmében ma is ugyanazok bírják.

Az Orlat-i (szebenmegyei) volt I. román gyalog határőrezred hasonló vagyona a magyar közoktatási miniszter által szintén királyi elhatározás alapján 5530/1871. szám alatt jóváhagyott Alapszabályok 4. cikke értelmében „a volt határőröknek és ezek törvényes utódainak képezi tulajdonát”, valamint az összes többi volt szerb, német és horvát határőrezredek vagyona is és egyetlenegy sem vált az összlakosság tulajdonát jelentő megyei vagyonná, mely felett nem a jogosult tulajdonosok, hanem az állam törvényei rendelkeznek.

Az összes volt 18 határőrezred kötelékébe tartozott határőrcsaládok közül egyedül a csikmegyei székely családok veszítették el óriási

értékű közös vagyonukat teljesen törvénytelen módon. És amikor e súlyos sérelem miatt a Nemzetek Szövetsége elé panaszt terjesztettünk be és abban, valamint azt követő számos beadványban a bizonyítékoknak sorozatát tártuk elő annak kimutatása végett, hogy a csiki székelységet milyen jogtalanság érte és e panasz épen döntés előtt áll, — akkor dr. Balogh Lajos, aki hirdeti, hogy „csiki székel határőrcsalád katonafia”, lelkiismeretével összeegyeztethetőnek tartotta, hogy hirlapi uton kétségbevonja a panasz jogosultságát és azt írja, hogy „hü-hó” és „nagyképi kuruczkodás” a csiki székelység jogait védő törekvésünk, „amely újra faji különbségekkel zavarja az ittélő népek egymásközötti harmoniáját és csak állandóan és folytonosan az ellentétek lángját szítja”. Hirlapi cikke egész bizonyosan már a Nemzetek Szövetsége ittjárt kiküldöttjének kezében van és az épen most Genf-ben folyó előzetes bizalmas tanácskozások során annak bizonyosságául fog felhasználtatni, hogy a panasz benyújtói valótlanosságokat tártak elő. Az a világfórum, mely indoklás nélkül dönt, helyrehozhatatlan benyomásokat meríthet a székel határőrcsalád fiának hirlapi közléseiből. Csikmegye székel lakosságának ítéletére bizzuk azt a magatartást, melyet az a cikk viszatükröz.

Mercurea-Ciuc—Csikszereda, 1932. szeptember 15-én.

Pál Gábor dr., Györgypál Domokos dr.,
orsz. képviselő. a Csiki Magánjavak
Igazgatótanácsának elnöke.

László Dezső dr.,
a Csiki Magánjavak
Igazgatótanácsának tagja.

HIREK.

— A gyergyószentmiklósi magyar pártiroda felhívja összes képviselő és szenátor választóit, hogy fényképes igazolványaikat a helybeli városi tanácstól folyó évi október hó 1-ig annál is inkább kiváltani szíveskedjenek, mert ellenkező esetben a törvény szerint semmiféle választáson nem vehetnek részt. Vonatkozik ez a női választókra is. Ezen igazolványhoz csak 1 drb fénykép szükséges, melynek beadásakor a városi tanács bélyeg és taxamentesen kiadja az igazolványt. 1 drb fénykép ára 10 lei. Ezen igazolvány a későbbi összes választásokra elegendő lesz.

— Dalegyleti hírek. Jubiláló dalegyletünk-nél nagy készülődés van a szombaton este és vasárnap reggel minden oldalról érkező vendégdalososok és kísérők fogadtatására. A gyönyörű ünnepély impozáns lefolytatására bizottságok alakultak. Ugy városunkban, mint a vidéken rendkívül nagy érdeklődés nyilvánult meg. A Szászrégeni Magyar Dalkör, mely sok dalosversenyen első díjjal lett kitüntetve, 60 taggal érkezik városunkban.

— Tűz. Folyó hó 14-én, szerdán reggeli 7 órakor dr. Doboreanu Mihály közjegyzőnek a kórház melletti virágtelepén levő lakóház ki-gyulladt. A pár perc alatt megjelent tűzoltóink a tüzet oly gyorsan lokalizálták, hogy a ház tetőzetének jó részét megmentették. A tűzvizsgálat a gyújtogatást könnyen megállapíthatta, miután a szobákban sok szalma volt elhelyezve s a gyújtogató azt gyújtotta meg, de a gyors oltási segély miatt az mind nem éghetett el. Miután a ház szerdán a tűzoltók bámulatos gyors kivonulása és ügyessége miatt nem éghetett le. Csütörtökön hajnalban ismét meggyult, amiből jogosan lehet következtetni, hogy tényleg gyújtogatásról lehet szó. A tűzoltók ismét akcióba léptek és a tűz továbbterjedését sikerült megakadályozni.

— Az órát visszaigazítjuk egy órával október elsején. A CFR új téli menetrendje elkészült és október elsején életbelép. A téli menetrend intézkedik az időszámításról és az óráváltásról. Eszerint október elsején visszatérünk a május 22 előtti időszámításhoz és éjféltől egy órával igazítják vissza az óramutatót.

— Selmezi Véndiákok találkozója Maroshévízen. A Selmezbányán végzett erdmérnokok és bányamérnokok szeptember 8–10 én

Maroshévízen összejövetelt tartottak. Klózer Oszkár ratosnyai főerdőtanácsos szervezése mellett a Bánffy erdőuradalom maroshévízi telepén gyűltek össze a vendiákok. Istentisztelet és „ismerkedési estélyük” után a környék erdészeti érdekességeit szemlélítették meg, majd pedig a Gyilkostó—békásszorosí kirándulásuk alkalmával a Székelyföld legszebb természeti kincsében gyönyörködtek.

— Székely szobrász alkotását, Radics Béla elhunyt híres cigányprimás siremlékét leplezték le a napokban Budapesten a kerepesi temetőben. A díszes siremlék Siklód Lőrinc, szárhegyi származású szobrászművész remeke.

— Megszűnnek a visszaélések az iskolai könyvek körül. A közoktatásiügyi minisztérium hatályon kívül helyezte a Iorga-kormány egyik intézkedését. Rendeletet adott ki, amely szerint a tanulók az iskolai vezetőség minden beavatkozása nélkül ott szerezhetik be tankönyveiket, írószereiket és olyan módzatok mellett, ahogy és ahol azt éppen kedvük tartja. A rendeletet a minisztérium megküldötte az ország összes tanfelügyelőségeinek.

— Forgatomb került az új 100 lejes ezüstpénz. Az új pénznek ezüstös csengése van s egyik oldalán Károly király képe látható a szokásos körirattal, a másik oldalán a pénz értéke számmal, továbbá az ország cimere és azt folytatólag körzetszerűen kiegészítő koszorú. — Az új pénzzel kapcsolatosan rosszakaratu emberek elterjesztették, hogy a papír százlejesek már nincsenek forgalomban. Megnyugtathatjuk olvasóinkat, hogy a régi százlejesek forgalomban vannak és még sokáig lesznek forgalomban, mert azt nem egyszerre, hanem lassankint szinte észrevétlenül vonják be.

— Afrikai olasz lap a magyar kisebbség helyzetéről. A libiai olasz gyarmatokon, Bengasiban megjelenő „Cirenaica” c. olasz fasiszta lap legutóbbi száma Szüllő Géza felvidéki magyar politikus adatai alapján igen tájékozott és megleghangu cikkben foglalkozik az utódállamokban élő magyarság helyzetével. A cikk szerint Csehszlovákia „céltudatosan és következetesen elnyomja a magyar kisebbséget”. Még rosszabb a helyzet a jugoszláv diktatura alatt, hol „a több mint félmillió magyarságnak egyetlen képviselője sincs a szenátusban. Az iskola nyelve teljesen szerb és a magyar nyelvet még a mozikból is száműzik”.

— Az európai körrepülés győztese lezuhant és szörnyethalt. Vasárnap reggel 8 órakor Zwirko lengyel repülőhadnagy, az idei európai körrepülés győztese, aki utban volt Prága felé, ahol a cseh Aeroklub repülőversenyén akart résztvenni, a Beszkidek fölött szélviharba került, a gép balszárnnya letört és Cseh Teschen közelében, közvetlenül a lengyel határ mellett, egy hegyre zuhant és pozdorjává tört. Zwirco és kísérője, Wigura mérnök holttestét borzalmasan megcsontított állapotban húzták ki a romok alól. A holttesteket Varsóba szállították.

Az URANIA-mozgó hirei.

F. hó 17-én, szombaton és 18-án, vasárnap

Éjfél járőr.

Csodaszép, izgalmas tengerészdrama, fordulatos cselekményekkel, lebilincselő, érdekfeszítő mesével, a ragyogó szépségű **Billie Dowe** és a férfias eleganciájú **Lukács Pál** főszereplésével.

F. hó 24-én, szombaton és 25-én, vasárnap

Farsang tündére,

Kálmán Imre világsikert ért operettjének filmváltozata.

* Egy jókarban levő gyermekocsi eladó. Cím: Gheorgheni, Str. Regele Ferdinand 32.

* Keresek egy első osztályú cipész segédet. Balázs Gyergyószentmiklós.

* **Nagyobb lakás kiadó a Tilt-scher-házban.** 2—2

Hitoktatók figyelmébe!

Elemi kis katekizmus I. II. o. számára

Elemi katekizmus III. VI. „

Kis Biblia III. VI. „

Szertartástan V. „

Egyháztörténelem VI. „

Gyergyói községek kizárólag

Márk István könyvkereskedésében szerezhetik be. 4—2

Vigyázzunk háziállatainkra!

Óvakodjunk a sertésvészttől!

Állattartó gazdák figyelmébe!

Megérkezett a már békében elsőrendűen bevált:

Főlerakat Romániában:
INCASSO BANK
R. T. áruosztálya
ORADEA
Str. Rimanoczy 2.

„Jorkshire” sertés- és malactáplisz.
„Merino” juh- és báránytáplisz.
„Animal” ló- és marhatáplisz,
„Rhodein” baromfitáplisz.

Kapható:
gyógyszertárakban
és
fűszerkereskedésekben.

10—7

Azon alkalomból, hogy a legújabb, legjobb és legolesőbb könyvek megérkeztek, nem mulaszthatom el a t. vevőközönség figyelmét felhívni a következő szenzációs ujdonságaimra:

Halász mérnök: Mi a villamosság 18.—
Babits Mihály: Kártyavár 34.—
Eberth: Krenger gyufakirály szerelme 57.—
Móricz Zsigmond: Forr a bor 60.—
Franz Werfel: Nápolyi Testvérek 60.—
Szomori Dezső: Gyuri 60.—
Vieki Baum: Helén Dr. kisasszony 60.—
Frank Arnau: Halálra ítélem 60.—
André Maurois: Asszonyok utja 60.—
Sztitnyai Zoltán: Nincs feltámadás 60.—
Ursula Parrott: Ex feleség 60.—
Földi Mihály: Isten országa felé 60.—
Babits Mihály: Felszabadultak 60.—

Elynor Glyn: Szerelmem órája 66.—
Földi Mihály: Kádár Anna lelke 75.—
Zilahy Lajos: Szőkevény 80.—
Joseph Roth: Hiob 84.—
Zilahy Lajos: Két fogoly 90.—
M. Aldanov: Thermidor 90.—
Pitigrilli: 18 karátos Szűz 96.—
Gróf Károlyi Imre: Örvény szélén 100.—
Szabó Dezső: Karácsony Kolozsvárt 120.—
Schalom Asch: Moszkva 168.—
„ „ Pétervár 168.—
Axel Munthe: San Michele I. II. 234.—
Theodor Dreiser: Amerikai Tragédia I. II. 234.—

MÁRK ISTVÁN könyvkereskedő
GHEORGHENI—GYERGYÓSZENTMIKLÓS.